

БИЉЕШКЕ

АНТУН КОЈОВИЋ, Моје доба — из мемоара, дневника и стихова, изд.
„Графички завод“ — Титоград, библиотека „Луча“

Предговор, избор, превод и коментар др Славко Мијушковић

Право откриће — први је утисак о овом тако занимљивом свједочанству наше прошлости. А што је оно изишло из тмине незнања и заборава, заслуга припада др Славку Мијушковићу.

У предговору Мијушковић пружа интересантну биографију Антуна Којовића, католичког пароха и каноника, али и члана фрамасонске ложе у Котору коју су основали Французи на почетку њихове окупације Боке. Осим свештеничке, Којовић је у Будви вршио и службе општинског канцелисте, здравственог делегата, командира градоких стражарских одјела и друге. А био је човјек либералних схватања, ширио у својој средини напредне идеје и дух велике француске револуције, Негативном логиком таквог одређења Којовић је, међутим, за вријеме француске окупације Боке заговарао интересе окупатора, због чега се јако замјерио народу, па и црквеним круговима.

Мијушковић је једним истраживачко-аналитичким захватом у предговору расправио настанак и судбину Којовићевих списа. Шиме Љубић у своме „Рјечнику знаменитих људи Далмације“ од 1856. на италијанском — и не зна за Којовића. Тек један мали дио Којовићевих мемоара објавио је Ристо Ковачић 1878. у италијанском оригиналу у својим „Прилозима за пољеаницу Боке Которске“. То је навело Срећка Вуловића да се у своме раду „Попис и оцјена народних бокелских списатеља и њихових дјела“ позабави Којовићем, али, како документовано показује Мијушковић, сасвим непотпуно, површно и махом непрецизно.

Само дјело Којовића овдје чине одабрани прозни списи и неколико пјесама на око 200 страна укупно. Први одјељак је занимљива информација о цркви Св. Саве (мученика из IV вијека) у Будви. Два даља нешто дужа одјељка јесу вриједна свједочанства о прелазу Махмут-паше Бушатлије, након похаре Црне Горе, кроз Паштровиће, о страдању и отпору овога народа Турцима. Много су већи одјељци о великим догађајима и пројенама након пропасти Млетачке републике: *Будва под управом Петра I Петровића (1797)*, *Будва за вријеме аустријске владавине у Боки (1797—1806)*, *Будва под руском управом (1806—1807)*, *Будва за вријеме француске владавине (1807—1813)* и — „Из дневника“ — *Будва за вријеме црногорско-бокелске управе (1813—1814)*.

Проза Антуна Којовића представља оригинална, илустративна и по себи вриједна свједочанства о животу и борби Будве и непосредног залеђа — општина Мајине, Побори и Брајићи и величког племена Паштровића — у таквој бурној и далекосежној епохи коју су у Европи изазвали француска револуција и Наполеонови ратови. Истина, ова саопштења имају у видном пољу само Будву и њено залеђе. Али се из њих јасно види како идеје француске револуције јарко значе и практично дјелују на овом тлу које је увелико било сазрело да их прими. Управо је грађански staleж Будве први пут издјејствовао учешће у власти и друштвеним пословима, упркос јаком отпору старог владајућег патрицијата.

Смјењивање страних владавина у Будви Којовић, поред осталог, доста наметљиво третира кроз држање православаца односно католика, према томе ради ли се о доласку православне или католичке силе. Сликвито и детаљно се излажу догађаји о отпору народа, углавном онога изван града, окупаторима. Француска окупација изазвала је највеће супростављање због контрибуција, регрутовања и тјерања на јавне радове. Истиче се како је отпор Брајића ишао до највећег пожртвовања и безобзирности; у томе је, свакако, одређену улогу имао положај, односно ослонац Брајића на Црну Гору.

Личност Петра I Петровића-Његоша не запажа се много на отвореној сцени. Према излагању, он више дјелује преко других, угледних и утицајних присталица у мјесту. Петар I се у периодима своје власти или премоћног уплива одлучно старао да сузбије пљачку и преступе, чему су највише били склони његови Црногорци. Политичка мудрост и државнички нерв Петра I при организовању власти у Приморју најбоље се огледа у његовом респектовању мјесних прилика и услова, настојању да се са тих основа иде даље.

У раду Којовића нарочито импонује објективност. Не може му се, међутим, замјерити што је, погођене сујете католичког свештеника, свакако претјерао говорећи како су православни свештеници у вријеме руске и црногорске управе уживали неко изузетно велико

поштовање, уважавање и утицај. Иначе, др Мијушковић на темељу архивских извора, широко конфронтирајући податке, утврђује и одаје Којовићу признање за објективност казивања.

Превод Мијушковића успјешно транспонује свакако живи и течни стил италијанског оригинала, настојећи да и локалну боју аутора „словенског“ или „српског“ језика што је могуће више погоди.

Пјесме је Којовић писао на нашем језику; оvdје их је објављено 6. Иако се, сматрамо, бар ове са књижевне стране не могу много похвалити, оне су свакако занимљиве за филолога, а и за фолклористу.

Од посебне вриједности и помоћи читаоцу су напомене др Мијушковића на крају књиге за сваки одјелак мемоара, за дневник и за пјесме, на пуних 90 страна ситнога слога. Којовићев ограничени домен интересовања — простор од Грбља до Чања са жижом у Будви — изванредно допуњују заправо читави есеји у напоменама о спољним околностима и условљеностима, о томе како су се крупне промјене у Европи одражавале и практично рефлектовале на тлу Будве и Боке.

Ваља истаћи да широки избор из оригиналног дјела Антуна Којовића у свестраном и билатом тумачењу и обради др Славка Мијушковића представља једно лијепо обогаћење наше културне баштине.

Н. Ражнатовић

ГЛАСНИК ЦЕТИЊСКИХ МУЗЕЈА, I КЊИГА, ЦЕТИЊЕ 1968.

Један од плодова темељне реорганизације и кадровског ојачања цетињских музеја јесте и појава овога научно-стручног гласила. Њиме се заправо наставља она лијепа научна дјелатност *Гласника Етнографског музеја* на Цетињу, који је излазио од 1961. до 1965. Квалитативна новина јесте широко поље рада које ће нови *Гласник Цетињских музеја* обрађивати. Уводном најавом Редакциони одбор

истиче: „Његов задатак је да проучава разна питања из свих грана наше материјалне и духовне културе, из историје, етнологије, социологије, књижевности, језика и умјетности“. Неће се запоставити ни расправљање стручних проблема музеолошке службе, што ће рутинску дјелатност музеја свакако унапређивати.

Гласник Цетињских музеја заиста се представља као трибина